

בבא בתרא קיה

משה שווערד

1. אור החיים על במדבר פרק כו פסוק נד

לרב תרבה וגו' אמרו במסכת בבא בתרא (ק"ז:) וז"ל אמר ליה רב פפא לאביי בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ היינו דכתיב לרב תרבה וגו', אלא למאן דאמר לבאי הארץ מאי לרב וגו' קשיא, עד כאן:

פירוש אם החלוקה היא לאותם המנויים בערבות מואב, מה מקום לומר לרב וגו', הנה קושיא זו אינה מאיזה דיוק רק, שנוכל לומר לא נתן דעתו עליו שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב, ועוד אין אלו דברי אמורא לדחותן, אלא דברי ר' יונתן שהוא תנא, ולפי מה שקדם לנו מכללי התלמוד שכל שיאמר הגמרא קשיא היא עומדת לתירוץ, אלא שלא נזדמן להם תירוץ:

ונראה לפי מה שפירשתי במה שאמר במספר שמות, שחוזר על החמשים ושבע משפחות, ידויק על נכון אומרו לרב וגו', פירוש שיחלקו נ"ז חלקים, ולא חלק כחלק יהיה, אלא לרב תרבה נחלתו, המשל משפחה שיש בה כ' אלף טיטול בכפלים מהמשפחה שיש בה עשרה:

עוד נראה לפי דרכו של רש"י ז"ל, כי רבי יונתן סובר שלא יטלו חלוקה אלא אותם שהיו במספר ערבות מואב, כפי זה בא הכתוב לאם היו לאחד עשרה בני בני עשרים, ולאחד שמנה בני, ארבעה מן עשרים, וארבעה למטה מעשרים, ובכניסתן לארץ מי שהיו לו עשרה בני עשרים, מתו לו ארבעה, ומי שהיו לו ד' בשמנה למטה מעשרים הגיעו לכלל עשרים בשעת החלוקה:

לזה אמר הכתוב לרב פירוש בזמן המספר תרבה נחלתו, פירוש מי שהיו לו עשרה בני עשרים במספר זה תרבה לו כשיעור עשרה, הגם שאין לו אלא ששה, ולמעט בזמן המספר שלא היו לו אלא ד' בני עשרים תמעיט לתת לו כשיעור ד' הגם שיש לו ח' בני עשרים, ואולי רש"י ז"ל לתרץ קושיא זו נתחכם במאמרו:

2. ר"י מיגאש מסכת בבא בתרא דף קיה עמוד א

בשלמא למאן דאמר ליוצאי מצרים נתחלק' הארץ היינו דקא צווחי בני יוסף וכו'. [1] האי קושיא דאקשי רב פפא לאביי ליתה אלא אי סבירא לן דאקרקף גברי אתפלוג דאי לשבטים איתפלוג אמאי מקשי ליה אמאי קא צווחי בני יוסף משום דאיכא למימר לעולם לבאי הארץ נתחלקה והאי דקא צווחי משום דלשבטים אית פלוג ושבת יוסף עם רב היה ולא נטל אלא כאחד מן השבטים הפחות' ממנו.

3. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף קיה עמוד א

כולהו שקול - בשוה ומיהו לקמן אמרינן דארץ ישראל לשבטים איתפלג ובדין צווחו בני יוסף שלא נטלו אלא כאחד מן השבטים אף על פי שאין גדול בכל השבטים כשבט שלהן [2] אלא משום דמבעיא ליה לקמן לא בעי לתרוצי הכי.

4. תוספות מסכת בבא בתרא דף קיה עמוד א

[3] אע"ג דלקמן דריש מהאי קרא דלשבטים איתפלג השתא לא אסיק אדעתיה ההיא דרשא תדע דהא פריך בסמוך למ"ד לבאי הארץ אמאי קא צווחו בני יוסף ואי לשבטים איתפלג שפיר צווחו לכולי עלמא אלא ודאי לא אסיק אדעתא ההיא דרשא (וההיא דרשא (דספרי) הוי לפי המסקנא).

5. שיטה מקובצת מסכת בבא בתרא דף קיה עמוד א

משום טפלים דהוו נפשי להו. [4] ולפי זה אפשר אפילו כמאן דאמר לשבטים איתפלג דאף על פי שהיה מנין של יהודה מרובה ממנו טובא לדידהו הוי טפלים טובא ואף על פי שנוטלים חלק כאחד מן השבטים אפילו כן צוחו על שלא היה מספיק לפי הטפלים. אי נמי דאפילו למאן דאמר לשבטים איתפלג לא שיטול שבט המועט באוכלוסין כמרובה אלא שמוסיפין לזה לפי פקודין וכדכתיב איש לפי פקודיו יותן נחלתו ואחר כך תוזר השבט וחולק למשפחותיו. וכמו כן למטה. הראב"ד ז"ל. והרשב"א ז"ל:

6. ספר בנייהו בן יהודע על בבא בתרא דף קיה/א

שם אמר להו לכו והחביאו עצמכם ביערים כדי שלא תשלוט בכם עין הרע. קשא טענו שהם עם רב וצריכין מקום גדול והוא השיב להם תיקון להצלתם מן עין הרע, והרי זה דומה לטענו חיטים והודה לו בשעורים. ונ"ל בס"ד הכונה לומר אתם צריכין להחבא עצמכם ביערים שלא תשלוט עין הרע ברבוי שלכם, ואם אני נותן לכם מקום גדול כפי הרבוי שלכם בזה יטילו בכם

עין הרע, אף על פי שאין רואים בעיניהם הרבוי שלכם, כי מן גודל המקום יבינו שאתם רבים במספר, על כן תצמצמו עצמכם במקום שהוא צר לכם, כדי שלא ירגישו אחרים ברבוי שלכם מחמת המקום.

7. דף על הדף בבא בתרא דף קיח עמוד א

גמ': אמרו ליה אנן מזרעא דיוסף דלא שלטא ביה עינא בישא דכתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין. בחתם סופר (עה"ת פר' ויחי) הקשה, וכי יהושע לא ידע זאת, והרי הוא ראש זרע יוסף, ומבכורו מבני אפרים, והטוענים האלו היו בני מנשה, כמ"ש הרמב"ן (פר' פנחס).

וביאר דכתיב 'בן פורת יוסף בן פורת עלי עין', וכתב הרמב"ן, שהכפיל בן פורת נגד ב' שבטים אפרים ומנשה ע"ש, והנה הרמב"ן בפר' במדבר [א' ל"ב] כתב, גבי מרגלים ייחס יוסף לנשיא, דשבט מנשה משמע אפרים לא נקרא סתם יוסף, שוב כתב הטעם משום דמרגל של מנשה הוציא דיבה, משו"ה יחסו אל יוסף, משא"כ יהושע לבני אפרים, אבל לעולם בעלמא יחס יוסף על אפרים, והנה יהושע לא רצה ליטול גדולה לעצמו ולבזיון ליוסף שיחסו על מנשה בעל הדבה, אלא ס"ל יחסו יוסף שייך למנשה, ואפרים נקרא סתם, נמצא בן פורת יוסף הוא מנשה ולא נאמר בהם עלי עין ושוב בן פורת עלי עין הוא אפרים ובאפרים נאמר עלי עין, ע"כ אתם בני מנשה החביאו עצמכם ביערים, והם השיבו לא כן כי יחסו יוסף על אפרים וברכת עלי עין, עלינו נאמר וא"ש, ומ"מ במסקנא מסיק שם מוידגו לרוב ועל שניהם נאמר.

8. ספר שערים מצויינים בהלכה

ובגמ' תענית (י'): איתא עה"כ (מקץ מב-א) "למה תתראו" שאמר יעקב לבניו, אל תראו עצמכם כשאתם שבעים לא בפני עשו ולא בפני ישמעאל כדי שלא יקנא בכם. וברש"י עה"ת (שם) כתב, שלא תשלוט בכם עין הרע. וכן איתא במדרש (ב"ר פצ"א, תנחומא פ"ח). וכן מצינו להלכה שחוששין לעין הרע, כגון בריש מסכתין (ב): דחיישינן להיזק ראייה, ואסור לאדם לעמוד בשדה חבירו כשעה שעומדת בקמותיה, ופרש"י שלא יזיקו בעין הרע. [וכן בשו"ע (או"ח סי' קמא ס"ו) שלא לקרות לעליה לתורה ב' אחים או אב ובנו זה אחר זה משום עין הרע. ועי' במג"א (סי' קנו) דכשרוצה למנות את ישראל יוציאו אצבעותיהם וימנו האצבעות, ומקורו מרש"י (תשא ל"ב) שהמנין שולט בו עין הרע. ועי' בפת"ש (יו"ד

סי' קטז) שאין קורין לב' בנים בשם אחד משום עין הרע. ובפרישה (אהע"ז סי' סב) כתב שאין לברך ב' חתנים ביחד משום עין הרע. ועי' בפלא יועץ (ערך עיה"ר) דעכ"פ לא ימנע מעשות מצוה מפני חשש עין הרע, כגון להביא עני לתוך ביתו, כי שומר מצוה לא ידע דבר רע, ומצוה אגוני מגנא. ועי' בווה"ק (ויקהל רכה:): דעין הרע אינו שולט במקום קדוש ובדבר שיש בו קדושה. ובנפש החיים (ערך עיה"ר) הקשה מהא דאיתא במדרש (במדבר רבה פ"ב-ד) ומובא ברש"י עה"ת, דלוחות הראשונות נשתברו מפני עין הרע, והיו קודש קדשים, עי"ש מה שתירץ. ועי' בדברי תורה (מהד"ו סי' ז) שכתב בזה"ל, וכפרט בדורותינו כמקובל שולט ביותר האי עינא בישא.

9. ספר מכתב אליהו חלק ג' ע' 314

אמנם כן. אני רואה כי גם דברים ממשיים מוכרח אני לציין כלאחר יד. על כן אציין בזה דבר נפלא, סמוכים לדברי הו"כ הי"ו. אמרו רז"ל בעירובין, כי מי שנתעשר צריך לעשות מצוה בממונו, לבל תשלוט בו עין הרע. ועוד בכמה מקומות מדבר עין הרע, אבל מהו זה? וכפי הדברים ההם ברור, כי באמת זה שמקנא בחברו הרי הוא מתחייב בעצמו בצערה, וזהו מה שכתוב "רקב עצמות קנאה". אבל זה שעל ידו ה"ל לחבירו צער של קנאה הוא גם כן נענש, ויכול להפסיד את עשרו, וצריך שיגינו עליו מצוות בפני הפורעניות. נפלא הדבר מאד, ויש לי עוד אריכות בזה, אבל לא אוכל הפעם כי השעה מאוחרת. יום טוב של שמחה תחוג נא בשמחה. כאות נפש בנך ועבדך כל הימים אלי' אליעזר

10. ספר מכתב אליהו חלק ד' ע' 5-6

פעולת עין הרע

לפני הרבה שנים ביארנו שפעולת עין הרע מושרשת בעובדה שנפשות כל בני אדם קשורות ומעורות זו בזו וחייהם תלויים זה בזה בשורשם הרוחני, ואם אחד מקנא בחברו ועינו צרה בו, היינו שעצם מציאותו של חברו מטרידה

אותו והיה רוצה לראותו בכל רע (שזוהי גדר עין רעה, כמו שביארנו בראש דברינו), אז — במדה וחיי חברו תלויים בו, כנ"ל — יתכן ויוכל לגרום על ידי זה למעט מחברו שפע החיים, וממילא יהיה יותר עלול לנזקים ולאסון. ומהר"ל ז"ל מלמד לנו שגם אם לא איכפת לו צרכי חברו יכול זה להיחשב כעין הרע, כי כל מי שרואה לחברו צרכים חיוניים ויש בידו לעזור ולא איכפת לו, הריהו מכריז בזה שמציאותו של חברו אינה מעניינת אותו — היא מיותרת בשבילו, והרי זה גדר עין הרע. אם "בא לידינו ופטרנוהו, ראינוהו והנחנוהו" — בלי לטרוח עבורו להמציא לו את המעט הדרוש לו, הרי זה צרות עין וזלזול בחיי הגובלים עם שפיכת דמים.

איך ניצלים מעין הרע?

כשאדם מקנא בחברו ומביט בו בעין רעה, הרי הסברנו איך כח זה של עין הרע יכול להזיק לחברו. אבל הרי לית דינא בלא דינא, ובמה אשם חברו שמדת הדין פוגעת בו? ביארנו אז שיחכן שהוא נתבע במדת הדין מפני שהוא גרם, במדה מסויימת, שהראשון יקנא בו. הרי בדוק ומנוסה הוא שמי שאינו חי בעד עצמו כלל והוא "נותן" ולא "נוטל" בכל ענייניו, איש כזה אינו מעורר קנאה כלל. כן אמרו ז"ל על זרעו של יוסף "דלא שלטא ביה עינא בישא, דכתיב בן פורת יוסף בן פורת עלי עין... עין שלא רצתה לזון ממה שאינו שלו אין עין הרע שולטת בו" (ברכות כ.). ויש שדרשו אותו מדכתיב "וידגו לרוב בקרב הארץ: מה דגים שבים מים מכסים עליהם ואין עין הרע שולטת בהם אף זרעו של יוסף כו" (שם). דגים אלו יש בהם שני ענינים: הם מכוסים מן העין, והם חיים כאילו בעולם אחר ואינם מתחרים עם יושבי היבשה כלל. חז"ל רוצים ללמד לנו בזה שמי שחי סמוי מן העין ושאיפותיו הם לגמרי אחרות מאלו של הרחוב, אינו מעורר קנאה לעולם.

11. ספר חזון איש, ב"ב ליקוטים ס' כא (ע' רנה)

כשנזר עיניו מיתב צו"כ הדמן לפניהן עין רעה שנגנבה מיתחן, וכעין דלמרו מגלה כ"ב צ"י הא וכה גרמא ל"י, וכן רח"י כשהגיע זמנו לופטר מן העולם ויגזר עליו זמנו גלגלו מן השמים סיבת מוחו ע"י כשרת תמכוו צלב רבנן, וכן הוא עובדא דר"ה צרי דר"א צרכה י"ח צ"י ויחכן דכל שהאדם במעלה יתורה כל סגולותיו ובחיותיו יתירות, ועינו יותר פועלת והיינו דלמרו וכוו צ"י רבנן עיניהו, וכה דלמרו רש"י פרידה אחת כו"י אט"ג דכלא דינא לא מוית חויג, משום דשטן מקטרג בשעת הסכנה, והאדם יודון בכל יום, וגם צדון וכו"י קובעין לפעמים להיחו אחרי ענט העולם ולא לעשות לו נס. (סוכרין דף ק"ח צ"י).

אם יתב צ"י רבנן עיניהו ונה נפשיה, מסודות הכרואה כי האדם במחשבתו הוא מניע גורמים וסחריס בעולם המעשה ומחשבתו הקלה חוכל לשמש גורם להרם ונחרצן של גשמים מולקיס, וכדלמרו פסחים ג' צ"י כיוון דנפיש אפחזיהו שלטא צבו עינא, וצ"י פ"ד ח' לא מסחפי מר משינא בישא, ושם צ"י פרידה אחת יש לו ציויכס כו"י, ושם ק"י ח' לא חזבין חרעא דסמיכא למחא, ובשעה שבני אדם מחפעלים על מליחות מוללחה, מעמידים את מליחות זו כסכנה, ומי"מ הכל צידי שמים וכל שלא גזר עלי צדון שמים לאצדן הדבר נייל, אבל כשנזר הדבר לאצד, מתגלגל הדבר לפעמים ע"י שימת עין תמכוו ע"י הדבר וע"י זה הוא לכה, וכדלמרו צ"י ק"י צ"י דרנ סניק לצי קצרי כו"י תשעין וחשעב צעין רעה, והיינו

12. ספר תורת חיים על בבא בתרא דף קיח/ב

מה דגים שבים מים מכסין אותן ואין העין שולטת בהן. לכאורה משמע לפי שהמים מכסין אותן ואין נראה קאמר שאין העין שולטת בהן ואין נראה חדא דהרבה פעמים הדגים נראין כשהן שטין בתוך המים ועוד דמשמע דהוי דומיא דאין העין שולטת בהן דזרעו של יוסף דהתם אף על גב שהן נראין אין העין שולטת בהן ונראה לפי שענין עין הרע הוא ניצוץ ושפע רע ומזיק היוצא מן העין ומגיע בדבר הנראה אליו ונדבק בו כענין אשה נדה כשתראה במראה מצוחצחת נראה על המראה ההוא נקודות אדומות והוא נמי על ידי רוח מסאבא בישא דשריא עליה כשמבטת בכח יוצא ממנה שפע רוח מסאבא ונדבק במראה ההוא וכן הזכירו בשרף מעופף שהוא שורף בראיתו מהאי טעמא. וכל כמה שיש הפסק בין העין לבין הדבר הנראה לו אין השפע הרע יכול להגיע אליו ולהדבק בו ולכך לא שלטא עינא בישא בדגים שבים אע"ג שהן נראין תוך המים כיון שהמים מכסין אותן ומפסיקין בין העין לביניהם אין שפע המזיק יכול להגיע אליהם ולהדבק בהן וזה טעם מה שאסר הכתוב למנות אל ישראל לפי שהמנין שולט בו עין הרע וצוה לקבל מחצית השקל מכל אחד ולמנות השקלים אף על גב דמנין השקלים נמי כשהן מרובין עושין עין אלא לפי שאין השפע היוצא מן העין מגיע לאותן האנשים עצמן ונדבק בהן אין העין מזיק להן וזה טעם בלק שאמר לבלעם אפס קצהו תראה לפי שרצה להכניס בהן עינו הרעה אמר לו שלא יוכל שפעו הרע להגיע ולהדבק אלא במקצתן בלבד:

13. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ג סימן כו

דבר אם תהיה הולך נקבה והשמות דאמו ואמה שוין בשם הקדש שלהן ואחת היא בחיים, הנה המנהג שלא לקרא להנכדה שם ההוא, וממילא יש בזה איסור דהוא נגד כבוד האם החיה שהכבוד הוא מצוה דאורייתא ואף לבת נשואה בדברים כאלו שלא שייך לרשות בעלה.

בענין עין הרע ודאי יש לחוש אבל אין להקפיד הרבה כי בדברים כאלו הכלל מאן דלא קפיד לא קפידנן בהדיה, כהא דמצינו בזוגות בפסחים דף ק"י. אבל איני רואה בזה שאשה צעירה שהוא כדרך העולם להתעבר שיהיה שייך עין הרע ואין להקפיד בזה. ובדבר הרמב"ם והמאירי ודאי לא יפלגו על הגמ' בדברים שחוששין לעין הרע אבל אין להקפיד כל כך, וגם רק בדבר שלא מצוי לפי דרך העולם שייך לחוש ולא לדברים מצויים. ידידו מברכו בכוח"ט, משה פיינשטיין

14. כף החיים על או"ח סימן קמא

[כז] שם. ואין מניחין וכו'. ולא דוקא אב ובן ושני אחים אלא אפילו אב ובן בנו איכא משום עינא בישא. שיירי כנסת הגדולה שם אות ח', עולת תמיד שם, אליה רבה שם, מטה יהודה אות ז', וכתב ודלא כהפרי חדש שכתב על דברי השיירי כנסת הגדולה הנו' דלא נהירא יעו"ש. מיהו המחזיק ברכה אות ה' כתב שראה באיזה מקום שנהגו לעלות בזה אחר זה אב ובן בנו כדברי הפרי חדש יעו"ש. ועל כן נהרא נהרא ופשטיה, והיכא דליכא מנהג פשוט להתיר יש להחמיר משום דרבו האוסרים, ועוד דסכנתא חמירא מאיסורא. ומיהו לבן בתו אין להקפיד אפילו להכנסת הגדולה ובן בנו אשר ישא את שמו יש לחוש אפילו להפרי חדש. רוח חיים... [כט] שם. ואין מניחין אלא בשביל עין הרע. ואפילו אם הם לא חיישי לעין הרע אנוחי לא מנחינן להו שיעלו. יד אהרן שם, אליה רבה שם, אמת ליעקב שם, ברכי יוסף אות ו' ובספרו יוסף אומץ סימן ט"ז אות ד' ולדוד אמת שם, זכור לאברהם אות ס'. ומה שכתב הרב נוהג כצאן יוסף שראה בק"ק אחת שהיו קורין ארבעה אחים זה אחר זה ולא מיחה בהם והובא בספר לשון חכמים בהלכות קריאת התורה סימן ו' הרואה יראה דיחיד הוא נגד כל הפוסקים הנזכרים. ארחות חיים אות ה':

15. משנה ברורה סימן קמא

(יט) בשביל עין הרע - ואין נ"מ בין אחים מן האב או מן האם ואפילו אומרים שאין מקפידים על עין הרע ויש שמחמירין אפילו אב עם בן בנו משום עינא בישא ובמקום הצורך יש להתיר עם בן בנו:

16. רש"י בראשית פרשת מקץ פרק מב: לח

לא ירד בני עמכם - לא קבל דבריו של ראובן. אמר בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בני:

17. דברי דוד בראשית פרשת מקץ פרק מב

[לח] [לא ירד בני וכו'] בכור שוטה הוא זה. דבר זה צריך ביאור רחב וכי בכורה תליא הריגה שלהם ואם היו פשוטים לא היה הורגם. וגם מאמר ראובן: את שני בני תמית, מאי סלקא דעתך לומר חס ושלום שטות גדול כזה, שיעקב יהרוג שני בניו, ומה ירויח בזה לפי שטות זה. ותו וכי לא די באחד תחת בנימין ולמה הזכיר 'שני בנים', ולא ראיתי שום פירוש או תמונה על זה ליישב זה. ומקום הניחו לי בס"ד לפרש דברים על נכון, דאיתא בפ' יש נוחלין: ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו מן האנשים ההם, מאי 'חיו', אילימא חיו ממש והכתיב קרא אחריו: ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע כו', אלא מאי 'חיו' שנטלו חלקם בארץ. ש"מ דנטילת חלק בארץ קרוי בפסוק חיות. ובוזה אמר ראובן הרי יש לי מעלה בבנים שלי אשר אחד מהם יהיה נחלק לשני שבטים כמו שפירש"י על פסוק: 'שכם אחד על אחיך, עתיד אחד מבניי להחלק לשני שבטים אותה מתנה אני נתן לך'. והיינו אחר שחטא ראובן, וכמ"ש הכתוב: ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף. הרי לפניך

שבאותו פעם היה מעלה זו לראובן ומעלה זו השכין ראובן לאביו, שבאם לא יביא את בנימן יקח ממנו מעלה זו ויתננה לאחר. וע"כ אמר: את שני בני תמית, פי מעלה זו של 'שני בני' שכן אחד יהיה נחשב לשנים לענין חלק בא"י 'תמית', פי תטול ממנו וזו היא מיתה כמו שזכרנו, ותתננה לאחר:

וכדי להבין תשובת יעקב על זה נביא גמרא על זה, דאיתא בפ' מי שמת: שלחו מתם בן שמכר בנכסי אביו בן הבן מוציא מיד הלקוחות וזו היא שקשה בדיני ממונות, דאמרי ליה אבוך זבין ואת מפקת מינן. ופרכינן: מאי קושיא, דיכול לומר אנא מכח אבוא דאבא קאתינא דכתיב: תחת אבותיך יהיו בניך. והנה זהו תשובת יעקב על מה שמשכן ראובן מעלת שני בניו שזכרנו שינטל מהם. על זה השיב יעקב: וכי בניך הם שאתה תוכל למכור זכותם, כי בני בניך יאמרו אנו באים מכח אבוא דאבא שזיכה אותנו בזה, וע"כ אמר יעקב 'בכור שוטה הוא זה', פי מה שהוא רוצה למכור בכורתו דהיינו נטילת שני חלקים הוא שוטה בזה וכי בניך הם ולא בניי ויוכלו לומר 'מכח אבוא דאבא קאתינא'. ובזה ניחא הכל בס"ד:

18. תוספות מסכת סוכה דף לא עמוד א

ור"י סבר לא מקשינן לולב לאתרוג – [1] פי בקונטרס לא הוקשו ללמוד זה מזה **ולא ניתן לידרוש מעצמו** מכל י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן אלא קל וחומר **ותימה גדולה** פי דאפילו סמוכין דהיינו שני מקראות הסמוכין זה לזה ניתן לידרש מן התורה כדאמרן בריש יבמות (דף ד.) סמוכין מן התורה מנין שנאמר סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר כל שכן היקישא דהיינו שני דברים המוקשים בפסוק אחד ואפילו לר' יהודה דלא דריש סמוכין אלא היכא דמוכח ומופנה כדאמרין התם מ"מ בהיקישא מודה **אלא כל המדות אדם דן מעצמו חוץ מגזרה שוה** דאין דן אלא אם כן למדה מרבו **והכא בסברא פליגי דיש דברים שאין להקישם לאותו דבר** ושמו קסבר לא שייך לשון הדר אלא בפירות.

19. חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף קית עמוד ב

מתלוננים שבעדת קרח. [1] פירש רבינו שמואל ז"ל שהם חמשים ומאתים השרופים ועדתו הם אנשי ביתו. ואינו מחזור שלא נקראו מתלוננים בשום מקום, [2] והרב אבן מיגש ז"ל פירש כי עדתו הם השרופים והמתלוננים הם שאמרו אתם המיתם את עם ה', ואינו נכון דא"כ אכתי אית לן למיפרך דאיכפול יהושע וכלב למירת טובא מא"י, ועוד דלישנא דמתלוננים שבעדת קרח לא אתי שפיר כי לא היו אלו בעדת קרח והו"ל למימר המתלוננים בעדת קרח, [3] והנכון דהכי קאמר המתלוננים בענין המרגלים אותם שחזרו והיו בעדת קרח. שחזרו ושנו בחטא, וכן פירש מורי הרא"ה נר"ו.

20. תוספות מסכת בבא בתרא דף קית עמוד ב

ולמאן דאמר לבאי הארץ תרי אחי דאבא הווי להו – [Q1] משמע כולה סוגיא דלמאן דאמר לבאי הארץ שלא נטלו כלום מחמת צלפחד עצמו אלא מחמת חפר אבי אביהן ותימה אם כן מאי קאמר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים וגו' מאי נפקא מינה שלא היה בעדתם אפילו היה נוטלין על ידי חזרה דהא אמרינן לעיל בני מרגלים ובני מתלוננים נחלו בזכות אבי אביהן ובזכות אבי אמותיהן ואין לפרש דנ"מ לענין חלק בכורה דהא כי היכי דשקלי חלק פשיטות אע"ג דבא להן מכח אביהן ה"נ יטלו חלק בכורה [Q2] ועוד קשה לרשב"א למ"ד לבאי הארץ היכי קאמר לעיל מרגלים יהושע וכלב נטלו חלקם והלא לא היה להם חלק בארץ כלל לכל אותן שלא באו בארץ וכ"ת נטלו מה שהגיע להן על ידי חזרה מבניהם שבאו לארץ הא ליתא דאמרינן לקמן דבניהן שהיו בני עשרים נטלו בזכות עצמן ורשב"ם פי' דלמ"ד דלבאי הארץ לא נטלו מידי יהושע וכלב מחלק מרגלים ומפרש חיו מן האנשים ממש חיו כפשטיה.

21. דף על הדף בבא בתרא דף קית עמוד ב

בגמ': ולמאן דאמר לבאי הארץ כו' תרי אחא דאבא הווי להו כו'.

ובתוס' (ד"ה מאן דאמר) הקשו כיון דאיירי לחזרה ע"י חפר, למאי הוצרכו לומר ואבינו לא היה בתוך העדה הנועדים על ד' בעדת קרח וגו', הא בין כך לא ממנו - מצלפחד ירשו אלא מנכסי אביו חפר.

ותירץ באור החיים הק' פ' פנחס (כ"ז ג') דיש לומר דבנות צלפחד לא ידעו שלא נקנסו המרגלים ליטול בחזרה מנכסי אביהם, והתחשבו שפקע מהמרגלים לגמרי נחלה בארץ ישראל, לכן הוצרכו לומר והוא לא היה וגו'.

עוד תירץ על פי מש"כ בזה"ק: אבינו מת "במדבר" שמת בגלל שדיבר במשה רבינו במתלוננים שמתו ע"י נחשים והשרפים (בפ' חקת) וסיפרו שלא היה בעדת קורח ולא בעצת מרגלים אלא "בחטאו" מת - בלשון יחיד, שהוא הי' צדיק גמור ולא היה לו רק חטא זה בלבד - מה שדיבר במשה רבינו, שכיון שצדקניות היו, באו להגדיל אימת משה רבינו ע"ה על כלל ישראל.

וכתב בש"ך עה"ת שלכן על תיבת "אבינו" מת במדבר, יש טעם "זרקא" כצורת נחש, לרמוז שמת ע"י נחש, על שהי' מאלה שמדברים באלקים ובמשה.